

भल्लूरि शालकत्रय — मराठी समस्योकी

५१६।५१२१

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.

— अखिल ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्र. १३६।५१२१ (१२१)

ग्रंथ नाम शालकत्रय.

विषय मराठी काव्य.

श्रीगुम्

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥
सप्तशतिसिंधुर्वदनो देवो यत्पादपंकजं ॥
रणगंगासरमणिरिव तमसां राशिनाशय
तिविघ्नानां ॥ १ ॥

अथ भर्तृहरेशास्त्रकव्यश्लोकी सहितं ॥
शांशीशरेअरण्यलिखितम्

(2)

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथ भर्तृहरेर्नीति
शातकस्य समश्लोकी प्रारंभः ॥ ॥ मू० श्लोक ॥
यांचिंतयामिसततं मयिसाविरक्तासाप्यन्यमिष्यत
जनंसजनोयसक्तः ॥ अस्मत्कृते च परितुष्यतिका
चिदन्याधिकृतांचतंचमदनंचइमांचमांच ॥ १ ॥
टीकासमश्लोकी ॥ मीजीसचिंतितअसेनरुचेति
लामी ॥ मानेतिलाअपरतो नरअन्यगामी ॥ संतुष्ट
मद्विषयिअन्यवधुवाही ॥ भिकृतीसत्यासमदनास
दलामलाही ॥ १ ॥ म... नंद... मनेकदुर्गविषमं
प्राप्तंनकिंचिफलं... तिकुलाभिमानमुचि
तंसेवाकृतानिष्य... नविबर्जितंपरगृहे
घाशंकयाकाकवत्... भसिपपकर्मनिरते
नाद्यापिसंतुष्यसि... शिष्योनिफिरलेम
हाविषमदुर्गदेशं... गाप्रमुहिसेविलेनफ
कलाधलेकींतई... सशकारिजेविलेपरगृही
जसाकावका ॥ परंतुनदिसेमलाकठिणआशहे
दुर्बका ॥ २ ॥ मू० ॥ बोधारोमत्सरगस्ताःप्रभव
स्मयदूषिताः ॥ अबोधोपहताश्चायेजीर्णमंगेसु
भाषितं ॥ ३ ॥ टी० अभिज्ञासितोग्रासिलेमत्स
राने ॥ धनाद्धप्रभूव्यापिलेदुर्मदाने ॥ शिरीथोर
मूर्खासअज्ञानबोले ॥ जिरालेनिजांगीचपांडि
त्यमाझे ॥ ३ ॥ मू० ॥ अतःसुखमाराध्यःसुखत
रमाराध्यतेविशेषतः ॥ तानलवदुर्विदग्धंब्रह्मापि

तं नरं नरं जयति ॥ ४ ॥ टी० कस्ये समाधानजो
 मूर्खत्याचें ॥ धस्ये सुखं चित्तपै जाणत्याचें ॥ न
 जाणे ननेणे अशापामराला ॥ बुझाऊं शके नाविधाता
 तयाला ॥ ४ ॥ मू० ॥ प्रसह्यमणिमुधरे न्मकरवक्र
 दंष्ट्रांकुरात्समुद्रमपि संवरेत्प्रचलदुर्मिमालाकुलं
 ॥ भुजंगमपिकोपितं शिरसि पुष्पवत्धारयेन्नतु प्र
 तिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥ ५ ॥ टी० बुद्ध
 नेकाढये मणिमकरदाते तदुल्ला ॥ तस्येकीपार्थी
 निधिबुद्धतउमीगिवसत्या ॥ महासर्पाते हीकुसुम
 समधस्ये निजि ॥ परं तु शुद्राचें हृदय धरवे
 नापळभरी ॥ ५ ॥ चिसि कता सुते ल
 मपियत्नतपीउय ॥ नृगतलिका सुसंलि
 लं विपासा र्दितः ॥ ६ ॥ पिपर्ये नृशाशविषा
 षामासादये नतु प्र ॥ एमूर्खजनचित्तमा
 राधयेत् ॥ ६ ॥ टी० प्र ॥ का उचे कणरगडितां
 तैलहिपडे ॥ नृशार्ती चीतुं मृगजळजके जा
 णविघडे ॥ शाशाचें हीलाधे विपिन फिरतां शं
 गहिजरी ॥ परंतु शुद्राचें हृदय धरवे नापळभ
 री ॥ ६ ॥ मू० ॥ व्यालंबालमृणाळतंतुभिरसो
 रोक्षुंसमुज्जंभते ॥ भेतुं वज्रमणी नृशिरीषकु
 सुमं प्रांतेन संनह्यते ॥ माधुर्यं मधुबिंदुनारच
 यितुं शारांबुधेरीहते ॥ मूर्खान्यः प्रतिनेतुमिष्ट
 तिजनः सूक्तैः सुधास्पंदिभिः ॥ ७ ॥ टी० सर्पाते

(५)

विषतंतुनेंसदृढताबांधावयादृष्टितो॥ किंवाव
ज्रमणीशिरीषकुसुमंभेदावयाधांक्तो॥ किंवा
तोमधुबिंदुनेमधुरताक्षाराब्जिलाआणितो॥ जो
मूर्खाससुभाषितं वशकरं रेसंज्ञणीबोलतो॥
॥ ७ ॥ मू॥ स्वायत्तमेकांतहितंविधात्राविनि
र्मितंछदनमज्ञतायाः॥ विशेषतः सर्वविदांस
माजेविशेषणंमोनमपडितानां॥ ८॥ टी०॥
विनिर्मिलेसांकुणअस्तेने॥ स्वाधीनहेपम
भवेफुकाचे॥ मूर्खसामान्यकारसाजे॥
सभेसत्याच्याब॥ ८॥ मू॥ वरं
पर्वतदुर्गेषुत्रांतं॥ नमूर्खजनसंवा
सःसुरेंद्रभुवनेषु॥ वनचरांसहशे
लवनांतरे॥ निरु॥ करणेतरितेंबरे॥
जरिघडेसहवासविपासरीं॥ तरिजकाअ
सणेसुरमंदिरीं॥ ९॥ मू॥ यदाकिंचित्तो
हंगजश्वमदांधःसमभवंतदासर्वज्ञोस्मी
त्यभवद्वलितंमममनः॥ यदाकिंचित्
किंचिद्धजनसकाशाद्वगतंतदामूर्खो
स्मीतिज्वरश्वमदोमेव्यपगतः॥ १०॥ टी०॥
जधीकांहीकांहीहरिकविअसेराष्ट्रशिक
ले॥ तधीमीसर्वज्ञाधिपसममदीयाच

भरलो॥ जधींकां हीनेणे सणु निवदले पुंडितमका
 ॥ तदा मासागर्वज्वरसकळ ही हाउ तरला ॥ १० ॥
 मू० ॥ शिरःशावंस्विगंपिताति शिरसस्तक्षितिध
 रं महीप्रदुत्तंगादवनिमवनेश्वापिजलधिं ॥
 अधोगंगाक्षेपंपदमुपगतंस्तोकमथवाविवेक
 भ्रष्टानां भवति विनिपातः शतमुखः ॥ ११ ॥ टि०
 स्वर्गापासुनिशर्वमस्तकतटीतेथूनियांभूधरी ॥
 ग्रावाग्राहुनिभूतलीउतरलीतेखर्नदीसलरीं ॥
 गेलीतेथुनिअर्णवा सप्रमंतेवद्यहीकष्टली ॥
 जेकांदुर्मदयाअ... आदेवरीनेमिली
 ॥ ११ ॥ ॥ धेपव... गरयितुंजलेनहृत
 भुकु छत्रेणसूर्या... दोनिगिताकशेन
 समदोदंडेनगोर्त... अधिभूषजसंगहे
 श्वविविधेमेंत्रे... वषंमर्वस्योषधमस्ति
 शास्त्रविहितंमूर्खस्यवास्त्योषधं ॥ १ ॥ मू० ॥
 साहित्यसंगीतकलाविहीनः साक्षात्पशुः पुं
 छविषाणहीनः ॥ तृणं नखादंनपिजीवमानः
 स्तन्नामधेयंपरमंपशूनां ॥ १२ ॥ टि० ॥ येषां
 नविद्यानतपोनदानंज्ञानंनशीलं नगुणोन
 धर्मः ॥ तेमृत्कलोकेभुविभारभूतामनुष्यरू
 पेणमृगाश्चरंति ॥ १२ ॥ अथविद्वत्प्रशंसा
 ॥ ॥ मू० ॥ हर्तुंयातिनगोचरंकिमपिशंपु

छातियत्सर्वदाह्यर्थिभ्यः प्रतिपाद्यमानमनिर्गु
 प्राप्नोतिवृद्धिंपरां ॥ कल्यांतेष्वपिनप्रयातिविद्यु
 नंविद्यारव्यमंतर्धनंयेषांताम्रतिमान्मुत्तं
 पाःकस्तैःसहस्पर्धते ॥ १३ ॥ टि० नचोरात्कालाद्ये
 प्रगटनदिसेदसुखसदा ॥ दुणावेकींदेतांकिमुपि
 नसरेलेराहिकदा ॥ नकल्यांतीपावेनिधनधन
 विद्याभिदउसे ॥ असेज्याचेंत्यासीप्रतिभटति
 जेपामरपिसे ॥ १३ ॥ मू० ॥ अधिगतपरमाथा
 न्यंडितामावभस्था ॥ वलपुलक्ष्मीवैवता
 संरुणधि ॥ अ ॥ खाभ्यामगंडस्थ
 लीनांनभयाति ॥ णंवा ॥ णानां ॥ १४ ॥
 टि० जेकांदातेल ॥ चारा ॥ संपत्तीचा
 त्यापुढंकायतोरा ॥ वाजो ॥ तुतोकारणा
 ला ॥ वारायाला ॥ १४ ॥ मू०
 ॥ प्रियान्यायावृत्तिर्म ॥ लिनमसुभंगेष्यसुकरं
 ह्यसंतोनाभ्यर्थाः सुहृदपिनयाच्यः कुराधनः ॥
 विपल्युच्चैस्थेयंपदमनुविधेयंचमहतां ॥ सतां
 केनोद्विष्टंविषममसिधाराव्रतमिदं ॥ १५ ॥
 टि० सुनीतिपंथसेवणेमलिनकर्ममानेचिना
 घटोमरणनावडेखलजनाप्रतिप्रार्थना ॥
 विपत्तिसमईमहाप्रगटवीचनादीनता ॥ भ
 ल्याविणअसेअसिब्रतकरुणकेकोणता
 ॥ १५ ॥ मू० ॥ अंभोजिनीवननिवासविला

समेव हंसस्य हंति नितरां कुपितो विधाता ॥
 नत्वस्य दुग्धजलभेदविधोः प्र ॥
 सिद्धां वै दुग्धकीर्तिमपहर्तुमसौ समर्थः ॥
 टि० अदृष्टजाले प्रति कूळजेकां ॥ वारी लते न
 यविहारते कां ॥ जेशीरनीरादिविवेकानन ॥
 त्याहंसकीर्तिसिहसुशुकेना ॥ १६ ॥ मू० ॥ के
 यूरानविभूषयंति पुरुषं हारानचंद्रो ज्वलान
 स्नानं न विलेपनं न कसमं नालं कृतामूर्धजाः ॥
 वाण्येकासमलं कं ॥ पंया संस्कृता धार्य
 तेशीयंते खलु भू ॥ तं वा भूषणं भूष
 णं ॥ १७ ॥ टि० स णिता रूत बाहुदंडी ॥
 कां स्नानचंदनकु ॥ गेलांब शंडी ॥ यानै
 श्वरी चंडनसे ॥ गोभा गवाणी च भू
 षणसुरि ॥ नित ॥ १७ ॥ मू० ॥
 विद्यानाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छिन्नगुणं
 धनं ॥ विद्याभोग करी यशः सुखकरी वि
 द्यागुरुणां गुरुः ॥ विद्याबंधुजनो विदेशग
 मने विद्यापरं देवतं ॥ विद्याराजसुपूजितो
 न हि धनं विद्याविहीनः पशुः ॥ १८ ॥ टि० वि
 द्याहे पुरुषासरूपवरवं कीं सां किलें रुव्यही ॥
 विद्याभोगसुकीर्तिदायकपहाजे मान्यमा

Digitized by eGangotri
 www.jagadgururambhadracharya.org
 www.jagadgururambhadracharya.org
 www.jagadgururambhadracharya.org

न्यासही ॥ विद्याबंधुअसेविदेशगमनीविद्या
 पहादेवता ॥ विद्यापूज्यनृपासहानरपशूतीवेग
 कातत्वता ॥ १८ ॥ मू० ॥ दाक्षिण्यखजनेदयापर
 जनेशाकुंसदादुर्जने ॥ प्रीतिःसाधुजनेक्षमागुरु
 जनेनारीजनेधूर्तता ॥ शोयंशत्रुजनेस्मयःखल
 जनेविद्वजनेषाद्र्वं ॥ येचेवंपुरुषाःकलासुकुश
 लास्तेष्वेवलोकस्थितिः ॥ १९ ॥ टि० आत्माचीब
 हुभीउसेवकजनीकारुण्यविद्वजनी ॥ एंकाशत्रु
 जनीक्षमागुरुजनी ॥ ततोपकीसजनी ॥ निष्काप
 द्वशठत्वदुर्जनजनी ॥ ततोपकीसजनी ॥ ज्यांचीजे
 स्थितित्यागरीच ॥ गहाणेतत्वता ॥ १९ ॥
 मू० ॥ जाद्वधियोह ॥ तिवाविसत्यमानो
 न्तिदिशतिपा ॥ रोतिचेतःप्रसाद
 यतिदिशुतनोतिकगतससंगतिःकथयकिं
 नकरोतिपुंसां ॥ २० ॥ टि० खरेंवचनबोलवी
 जउपणासकींमालवी ॥ महोन्नतिसडोलवी
 दुरितमारुनीचालवी ॥ मनीसुखअमोलवीय
 राजगत्रयींकालवी ॥ अनेकगुणपालवीसुज
 नसंगतीसूलवी ॥ २० ॥ मू० ॥ जयंतितेसुक
 तिनोरससिधाःकवीश्वराः ॥ नास्तियेषांय
 राःकायेजरामरणजंभयं ॥ २१ ॥ टि० ज्या

चेअसेपुण्यकींसावकाश॥विशेषेजनीशोभ
 तीतेकवीश॥जयाचायशादेहआकल्पराहे॥
 जराभृत्युवार्ताजयालानसाहे॥२१॥मू॥प्रा
 णीघातान्निवृत्तिःपरधनहरणेसंयमःसत्यवा
 क्यंकालेशक्त्याप्रदानंयुवतिजनकथामूकभा
 वःपरेषां॥तृष्ठास्रोतोविभंगोगुरुषुचविनयः
 सर्वभूतानुकंपासामान्यःसर्वशास्त्रेषपहतसु
 गतिःश्रेयसामेषपंथा॥२२॥टि०वाणीखरी
 दानधरीअहिंसा॥नमोपरद्वयसंतीपिपासा
 ॥दयाअतृष्णानिर्वाणकां॥यन्मार्गहाधो
 पटसर्वलोकां॥शास्त्रोपरकृतश
 द्सुंदरगिरःशि
 वयोवसंतिविषयेभोनिर्धनाः॥तज्जा
 द्वंवसुधाधिपस्यथंनिनापीश्वराः॥
 कुस्यास्यःकुपश्चिक्वहमणयोचैरर्ध्वतःपा
 तिताः॥२३॥टि०शास्त्रीजयांचीअतिरम्यवा
 णी॥विद्याप्रदानीनरितीनवाणी॥तेनिर्धनी
 जेथेउणेनृपाचे॥धिकृत्यांनज्यांमोलकळे
 मणीचे॥२३॥॥क्षांतिश्वेदचनेनकिंकिम
 रिभिःक्रोधास्तिचेद्देहिनांक्षांतिश्वेदनलेनकिं
 यदिसुहृद्व्येषधैःकिंफलं॥किंसपैयदि
 दुर्जनाकिमुधनेर्विद्यानवंध्यायदिप्रीडा

चेत्किमुभूषणेः सुकवितायद्यस्तिराज्येन किं
 ॥ २॥ सूतुः सच्चरितः सतीप्रियतमास्वामीप्रसा
 दोन्मुखः स्निग्धं मित्रमवंचकः परिजनोनिः
 क्लेशलेशं मनः ॥ आकारो रुचिरस्थिरश्रुवि
 भवो विद्यावदातं मुखं तुष्टे विष्टपहारिणीष्ट
 दहरोसंप्राप्यते देहिनां ॥ ३॥ अथ मानशो
 र्यप्रसांसा ॥ मू० ॥ शुश्रामोपि जरा क्ल शोपि
 शिथिलप्राप्ते ते वक्ष्यं शापन्नोपि विप
 न्नदीधिति रपि प्राणेषु अत्यल्पि ॥ मतेभं
 द्रविभिन्नकुंभं क्लेशं क्लेशं क्लेशं क्लेशं
 णं तृणमन्तिमानं ग्रेसरुः केसरी ॥ २४
 ॥ टि० जाकक्षीणं प्रेस्तवजरी कीं व्या
 पितावार्धिकां क्लेशं क्लेशं क्लेशं क्लेशं
 ही कीं तेजगेलं निकं रे सा ही मृगराजजीर्ण
 तृणतोखाईलकीं कायहा ॥ शोयेभिदुनि हस्ति
 मस्तकशुभगासीचज्यालासृहा ॥ २४ ॥ मू० ॥
 स्वल्पं स्नायुवसावशेषमस्ति नं निमंसिमप्य
 स्थिकं चालब्धापरितोषमेतिचुनतत्तस्य
 शुधाशांतये ॥ सिंहोजंबुकर्मकमागतमपि
 त्यत्त्वानिहंति द्विषं सर्वं हृष्टगतोपि वांछ
 तिजनः सत्त्वानुरूपं फलं ॥ २५ ॥ टि० मलिन

रुधिरमांसावे गळें हाड देवें ॥ अवचट मि
 कलां तें श्वान संतोष पावे ॥ शुकधित हि हरि
 आला जंबुकाते न मारी ॥ अवसरिं समजावी
 शुद्रता आणित्योरी ॥ २५ ॥ मू० ॥ लांगूल वा
 लन मधुश्वरणावपातं भूमो निपत्य वदनो
 दरदर्शनि च ॥ श्वापिंड दृश्य कुरुते गजपुंगव
 स्तुधीरं विलोकयति चादुशतैश्च भुंक्ते ॥ २६ ॥
 टि० तें श्वान ये कतकसास्तवचारनाना ॥ दा
 वीधन्यासजठराश्रिते पहना ॥ देआळऊ
 निजरिहसि सब पणानि घेत चिघांस गज
 राज करी बटाई ॥ २७ ॥ परिवर्तिनि सं
 सारे मृतको वा ॥ सजतो ये न जाते
 नयाति वंशः समु ॥ २८ ॥ टि० उपजणे
 मरणे न चुके न ॥ तनिय असे भवभों
 वरा ॥ उपजला तरितो निमलागमे ॥ कुकस
 मुन्नतियास्तव तोरमे ॥ २९ ॥ मू० ॥ कुसुमस्त
 बकस्ये वद्वे गती तुम नखिनां ॥ मूर्ध्नि वा सर्व
 लोकस्य शीर्यते वन एव वा ॥ ३० ॥ टि० पुष्पा
 परीदो परिचीचसांची ॥ ही वृत्ति संभावित
 जेतयांची ॥ लोकांचिये येक शिरींस जावे ॥
 वनीचकीं येक सुको निजावे ॥ ३१ ॥ मू० ॥ सं
 ल्यं न्येपि बृहस्पतिप्रभृतयः संभावितोः पंच

शस्तान्यत्येषविशेषधिक्रमरुचीराहुनवेरा
 यते ॥ द्वावेवग्रसतेदिनेश्वरनिशाप्रानेश्वरो
 भासुरोत्रांतःपर्वणिपश्यदानवपतिःश्री
 षडिशेषाहतिः ॥ २९ ॥ टि० शनिबुधकुजदेवा
 भार्यशुक्रादिकाते ॥ असमबळस्रणोनी राहु
 नग्रासियाते ॥ दुधउहिजस्त्रितालाग्रासिता
 सूर्यचंद्रा ॥ स्रणुनिपुरुषार्थातो नखोडीसमु
 द्रा ॥ २९ ॥ मू० ॥ व हतिउवनश्रेणीशेषःफणी
 फणकस्थिता ॥ व मरुपतिनामध्येपृष्ठेसदा
 सचधार्यते ॥ त मरुपतिनामध्येपृष्ठेसदा
 रनादरादहम मानश्वरित्रविभू
 तयः ॥ ३० ॥ टि० तेंस्वशिरीफणीश
 तो ॥ तयासपागी मवाहतो ॥ समुद्रघ
 त्यासहिमांडियेकजायांचिहेथोरिकजा
 णहेपरी ॥ ३० ॥ मू० ॥ धरंमाणछेदःसमदमघ
 वन्मुक्तकुलिशंप्रहारैरुद्धद्वद्वलदहनोद्ग
 ररुचिभिः ॥ स्तुषारादेःसूनोरहहपितरिके
 शविवशोनचासोसंपातःपयसिपयसांप
 लुरुचितः ॥ ३१ ॥ टि० मरावेकींहोतेंसुरप
 तिसदेऊनिसगडा ॥ प्रहारेवजाचेकरुनिध
 रणीदंगळसडा ॥ पित्याचेसंग्रामीत्यजुनि
 भयनिःशंकभिउणे ॥ नव्हत्यामैनाकाउचि

तजलधीमाजिदुणे ॥ ३१ ॥ म० ॥ यदचेतनो
 पिपादेः पृष्टः प्रज्वलति सवितूरविकोतः ॥ त
 ते जखीपुरुषः परकृतविकृतिं कथं सहते
 ॥ ३२ ॥ टि० क्रोधे जके मणि अचेतन सूर्यकांत
 ॥ ज्यालागतांचुदिननायक पादघात ॥ संभा
 वितांत गणना पहिली ज्याची ॥ साहेल तोषण
 कशी पठतां दुज्याची ॥ ३३ ॥ म० ॥ सिंहः शिशु
 रपि निपतति मदमलितकपोलभित्तिषु ग
 जेषु ॥ प्रकृतिरियं सत्वतांशु वलुवयस्तेज
 सो हेतुः ॥ ३३ ॥ साजे वाकका तोच
 पेटा ॥ मारीत्या मत्त मोटा ॥ ते जखी
 जे वृत्ति ऐसी चलें नाही वाडकां हीं व
 थाची ॥ ३३ ॥ सा ॥ म० ॥ जाति
 यति रसातल गुणः ॥ स्याप्यधोगच्छतां शी
 लं शैलतटात्पतत्वजिनः संदहतां वद्विना ॥
 शौर्यै वैरिणि वज्रमाशु निपतत्वर्थे स्तुनः
 केवलं येनैकेन विना गुणास्तृणलव प्रायाः
 समस्ता इमे ॥ ३४ ॥ टि० राहो जाति रसातकीं
 सगुण हेरा होत तीखा लते ॥ शैलाग्रा सुनि
 शील सत्वर पडो सौजन्य अनीत तें ॥ भूरत्वा
 वरि आदळो अशानिकां हे सर्व हीं ना वडो ॥ अथ
 प्राप्ति असो निरंतर मला त्याचीण हे वापुडे ॥ ३४ ॥

मू० ॥ यस्यास्ति वित्तं स नरः श्रुतः सः स पंडितः
 सः श्रुतवान् गुणतः ॥ स एव वक्ता स च दर्श
 नीयः सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयंति ॥ ३५ ॥ टि०
 असे जयाला धनतो चिपंडित ॥ कुकीन तो तो
 चिगुणी बुद्धुश्रुत ॥ तो मान्य तो सुंदर तो चिचिच
 क्षण ॥ धनाश्रये राहाति सर्व ही गुण ॥ ३५ ॥
 मू० ॥ दानं भोगो नाशस्ति स्रोगतयो भवंति वित्त
 स्य ॥ यो न ददाति न शुभे तस्य तृतीया गतिर्भव
 ति ॥ ३६ ॥ टि० ॥ दुव्यास हेग पन मार्ग यथा वका
 शा ॥ कीं दानं भोग अथ ॥ सरविनाश ॥ जोषे
 न भोग कस्पात्र त्याच्या धना समग
 केवळ नाश पाह ॥ ३७ ॥ मणिशाणो ह्नी
 टः समर किं जयी हे ॥ तो मक्षीणो नगः
 शरदिसरित ॥ ३८ ॥ कलाशेष श्वंशुः
 सुरतमुदिता बालकानि न निमाशोभंते ग
 लितविभवाश्चार्थिषु नृपाः ॥ ३९ ॥ टि० ॥ शाणो
 ह्ने खजया असामणिरणी तो वीरघायाळला ॥
 संभोगे शिणकी असी नववधू हस्ती नमस्ता
 वला ॥ ज्याची स्वच्छ शरदृतंत पुलिने त्या निम
 गा चंद्रही ॥ बीजे वा प्रभुपात्र दत्त धन जो हे
 शोभती सर्व ही ॥ ३९ ॥ मू० ॥ परिक्षीणः क
 श्वेत्सृहयति यवानां प्रसृतये स पश्चात्संपू

णः कलयति धरत्रीं तृणसमां ॥ अतश्चानेकात्या
 दुरुलघुतयार्थेषु धनिनामवस्थावस्तूनि प्रथयति
 च संकोचयति च ॥ ३८ ॥ टि० टव किकें तपसाय
 व इच्छितो ॥ प्रभुपणी धरणी तृणमानितो ॥
 स्रणुनिर्याकृपणत्व उदारता ॥ घडतसे सम
 योचित तत्वता ॥ ३८ ॥ मू० ॥ राजन् दुधुक्षसि
 यदि क्षितिधेनुमेतां तेनायवत्समिव लोकमिमं
 पुषाण ॥ तस्मिंश्च सस्यगतिशंपरितुष्यमाणे
 नानाफलैः फलगतैककालेनेव भूमिः ॥ ३९ ॥ टि०
 प्रजाहीचकीवत् ॥ ॥ नृपातूंकरीफार
 सांभाकत्याचा ॥ ॥ जाणवात्सल्ययो
 गं ॥ अभिप्रायार्थं दे ॥ नवेगं ॥ ३९ ॥ मू० ॥
 सत्यानृताचपुरुष ॥ दिनीचहिंसादयाकु
 रपिचार्थपरावदा ॥ यं व्ययं प्रचुरनित्यध
 नागमाचवेश्यागनेव ॥ ॥ नोतिरनेकरूपा ॥ ४० ॥
 टि० के क्हांसत्यवदेवदे अनृताही के क्हांवदे गोडही ॥
 के क्हांअप्रियही दयाकुहिअसे के क्हां करीघातही ॥
 जोडीअर्थहि जोयथे एसमइंकींवेहिही आदटीं ॥
 ऐसीहेनृपनीतिभासतअसे वारांगनेचे परी ॥
 ॥ ४० ॥ मू० ॥ आप्ताकीर्तिः पालनं ब्राह्मणानां दा
 नं भोगो मित्रसंरक्षणं च ॥ त्रेषामेतेषु गुणा
 नप्रवृत्ताः कोर्थस्तेषां पार्थिवोपाश्रयेण ॥ ४ ॥
 मू० ॥ यत्थात्रानिजभालपट्टलिखितं स्तोत्रं धनं

Sarashodhan Mandal, Dhule and the
 Chaman Patil's
 "Udhar"

वा महत्स्राप्नोति मरुस्थलेऽपि नितरां मेरोच
 ना तो धिकं ॥ त्वं धीरो भव वित्तवत्सु कृपणा वृ
 त्तित्वथा माहृथाः कृपे बस्य पयो निधाव पि घटा
 गृह्णाति तुल्यं जलं ॥ ४१ ॥ टि० ब्रह्मार्पणं ब्रह्म
 ललाटफळकीं जेंद्रव्यजालाजसे ॥ तंला धे मरु
 मंडळीं अधिकते मेरुसगे ल्यानसे ॥ सेवी धेय धा
 नांधत्या प्रतिवृथा दाऊन को दीनता ॥ वृष्णी कीं
 जलधीं तं कुंभ तल घे जे मां थिलें तत्वता ॥ ४१ ॥
 ॥ ॥ तानीं द्रियाणि सकलानि तदेव कर्मसा बु
 धिरप्रतिहता वनं तं तं तं तं तं तं तं तं तं तं तं
 तः पुरुषस्तदानीं तं तं तं तं तं तं तं तं तं तं तं
 तत् ॥ ५ ॥ मू० ॥ दे
 संगालु तो लालन
 या छीलं खलोपासना
 दपि कृषिः स्नेहः प्रवासा श्रयान्मेत्री चाप्रणया
 समृद्धिरनया त्यागात्प्रमादा धनं ॥ ४२ ॥ टि०
 दुर्मंत्री नृपसंगतिस्तवयती कीं पुत्रही लालनें ॥
 वेदानध्ययनें द्विजातिकुलदुःपुत्रे खलाराधनें ॥
 नासे शीलनपा हातां कृषि मदे कीं लाज मध्ये फ
 का ॥ शाळो मित्रपणे प्रवास गमनें स्नेह प्रमा
 देरुका ॥ ४२ ॥ ॥ त्वमेव चातकाधार इतिके
 षान गोचरः ॥ किं भोजल धरास्माकं कार्पण्यो

क्तिः प्रतिक्षसे ॥६॥ रेरेवातक सावधानमन
 सामित्रक्षणं श्रूयतामंभोदाबहवो हि संति गगने
 सर्वेपि नैतादृशाः ॥ केचिद्दृष्टिभिराद्रयंति धर
 णीं गर्जतिकेचिद्दृथायं यं पथसितस्य तस्य पुर
 तो मा ब्रूहि दीनं वचः ॥ ७ ॥ अथ दुर्जनप्रशंसा
 ॥ ॥ मू० ॥ अकरुणत्वमकारणविग्रहः परधने
 परयोषितिचस्पहा ॥ स्वजनबंधुजनेषु सहि
 षुता प्रकृतिसिद्धमिदं हि दुरात्मनां ॥ ४३ ॥ टि०
 फुकाकोरडे वैरेकी निर्देयता ॥ परस्त्रीपरद्रव्यहं
 मुख्यतत्त्व ॥ अनि ॥ सुहृदांधवांचे ॥ स्व
 तः सिद्धहंसुपेद ॥ ॥ मू० ॥ दुर्जनः प
 रिहर्तव्यो विद्यय ॥ पसन् ॥ मणिनाभू
 षितः सर्पः किमसे ॥ ॥ ४४ ॥ टि० विद्या
 समचित् हि दुष्ट ॥ वा ॥ यासी बुधे न स
 हवासकधीकराव ॥ ज्याच्या असे विमळतो म
 णि उत्तमांगी ॥ तो सपेकायन उसे खलु अंतरं
 गी ॥ ४४ ॥ मू० ॥ जाद्रुं ही मति गण्यते ब्रतरुचौ
 दंभः शुचौ केतवं शूरो निर्घृणतामुनौ विमति
 तादैन्यं प्रियालापिनि ॥ तेजस्विन्यवलिप्त
 तामुखरतावक्त्यशक्तिः स्थिरेतको नाम
 गुणो भवेत्सुगुणिनां यो दुर्जनैर्नांकितः ॥ ४५ ॥
 टि० लजेने ज उदांभिके ब्रतपणे कापद्रुशौचे

गणी ॥ शोथं निर्दय आर्जवं लड बडा की दीन सद्ग
पणी ॥ मानेण तरिं मूर्खकी बड बडा वक्तानिकामी

भला ॥ ऐसा तो गुण कोण ता खल जनी ना ही चकीं
रे खला ॥ ४५ ॥ मू० ॥ लोभश्चेद्गुणेन किं पिशुन

ताय द्यस्ति किं पातकैः सत्यं चेत्तपसा च किं शुचि म
नोय द्यस्ति तीर्थेन किं ॥ सो जन्यं यदि किं जनेः सुमहि

माय द्यस्ति किं मंडणेः सद्दियाय दि किं धने रपय शोयं
द्यस्ति किं मृत्युना ॥ ४६ ॥ टि० तेकां दु गुण लोभ जे पि

शुनता जे कां महा पातक ॥ काशाला जन जे भले
पण श्रमं कां भूषणं ॥ सद्दिया जरिकां धने

मरण कां दु कर्ति ॥ काशाला तपसत्य
तें मन मुरे जे कां सु ॥ ४६ ॥ मू० ॥ श शदि

वस धूसरो पलित ॥ मिनी सरो विगत वा
रिजं मुख मवक्षरं स्व ॥ प्रभु धन परायणः

सतत दुर्गतिः सु ॥ गण गतः खलो मन
सिसप्त शल्यानि म ॥ ४७ ॥ टि० चंद्राला दिवसा

प्रकाशन सणे ये कामिनी ला जरा ॥ पद्या वीण
जके निरक्षर मुखी जो ने टका गो जिरा ॥ दाल्या ला

धन लोभ नित्य वसतो दारिद्र्य विह्वजनी ॥ दुष्टं
चाप गडामही पति गृहीं ही सात शाल्ये मनी ॥ ४८ ॥

मू० ॥ न कश्चिच्चंडकोपानामात्मीयो नाम भुभु
जां ॥ होतारं जुद्धतमपि स्पृष्टो दहति पावकः ॥ ४९ ॥

टि० सणी विसंबाल मही पती ला ॥ खकी यकोणी
चंन सेतया ला ॥ अध्वर्यु की तो यजमान त्याते ॥

हुतांशजाकीधरितांचहाते ॥ ४८ ॥ मू० ॥ मोनाम्
 कः प्रवचनपटुर्वाट्को जल्पको वाष्टुष्टः पश्चैभिवति
 च तथा दूरतश्चाप्रगल्भः ॥ क्षांत्याभीरुर्वदिनसहते
 प्रायशोनाभिजातः सेवाधर्मः परमगहनो योगिना
 मप्यगम्यः ॥ ४९ ॥ टि० मोनें मूकदिसेवदेतरि महा
 वादी स्वपाश्वीं फिरे ॥ ते व्हांधीटजसाविवेकचिनसे
 जें चालतां अंतरे ॥ शांतीनें तरिभ्याउशांतिनधरीते
 गाषटायपरी ॥ सेवाधर्मअसाअगाधकथिलाहा
 जाणयोगेश्वरी ॥ ४९ ॥ मू० ॥ उदासिताखिलखल
 स्य विश्वं खलस्य प्राग्वतविस्तारतनिजाधमकर्मवृ
 त्तेः ॥ देवाट्वालयि ॥ देवाट्वालयि ॥ गाद्विषोस्य नीचस्य
 गोचरगतैः मुख ॥ ५० ॥ टि० जे आवडे त
 रव आपणहीतस ॥ तफारनिरयत्रयदु
 ष्टनीच ॥ आलेंत ॥ (वैभवदेवयोगं ॥ नां
 देतयास्तवसुरेवंम ॥ गे ॥ ५० ॥ मू० ॥ आ
 रंभगुर्वक्षियणीक्रमेणालचीपरावृत्तिमतीव
 पश्चात् ॥ दिनस्य पूर्वार्धपरार्धभागे छायेवमैत्री
 खलुसज्जनानां ॥ ५१ ॥ टि० आरंभीं जो फारसेवी
 नकांहीं ॥ आधीथोडीजेक्रमेणफारपाहीं ॥ छाया
 पूर्वार्धींपरार्धींदिनाची ॥ तैसीमैत्रीदुर्जनाची
 भल्याची ॥ ५१ ॥ मू० ॥ मृगमीनसज्जना
 नां तृणजलसंतोषविहितवृत्तीनां ॥ लुब्ध
 कधीवरपिशुनानिष्कारणं वैरिणोजगती ॥ ५२ ॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com